

Л. О. Глазунова

Житомирський державний університет
ім. Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА

У статті розкрито зміст понять «компетентність», «естетична компетентність». Проаналізовано основні погляди вітчизняних та зарубіжних науковців. Основну увагу зосереджено на педагогічному аспекті.

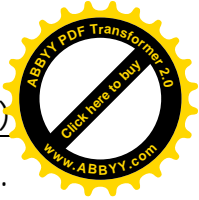
Ключові слова: компетентність, компетенція, естетика, естетична компетентність, формування, майбутній учитель, знання, вміння, навички, естетична культура особистості.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства професійна освіта потребує спеціалістів, які не лише володіють знаннями, уміннями і навичками, але й здатні виявляти творчу активність та ініціативу за нових, мінливих умов. Формування естетичної компетентності майбутнього вчителя-філолога передбачає не тільки наявність почуття прекрасного, а й уміння формувати знання і навички учнів бачити красу в оточуючій дійсності, зокрема у фольклорі, народних ремеслах, традиціях, звичаях, обрядах, уміти відрізнити прекрасне від потворного, жити за законами краси та самостійно творити її. Питання дослідження компетентності особистості в різних галузях дискутується останнім часом досить активно, але аспектам дослідження формування естетичної компетентності майбутнього вчителя-філолога приділено мало уваги.

Мета статті – розкрити поняття «компетентність» у вітчизняній та зарубіжній педагогічній думці, обґрунтувати та визначити поняття «естетична компетентність».

Виклад основного матеріалу. У перекладі з англійської «competence» означає здатність, уміння; компетенція, повноправність [5, 425]. Тлумачні іноземні словники трактують це поняття як відповідність, достатність, уміння виконувати певну роботу, завдання та обов'язок; розумові здібності або загальні вміння і навички.

У документах Міжнародної комісії Ради Європи поняття компетентності розглядається як «загальні або ключові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, кроснавчальні вміння або навички, ключові уявлення, або опорні знання». Компетентності, на думку експертів Ради Європи, передбачають такі характеристики: спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні і соціальні потреби; комплекс ставлень цінностей, знань і навичок.

Варто розрізняти поняття «компетентність» та «компетенція». Співвідношення цих понять висвітлюється у працях вітчизняних та зарубіжних учених: Н. М. Бібік, Л. Я. Бірюк, С. П. Бондаря, Л. С. Ващенко, А. Н. Дахіна, І. Г. Єрмакова, В. В. Краєвського, О. І. Локшиної, О. В. Овчарук, О. І. Пометун, Л. З. Тархан, А. В. Хуторського та ін.

О. В. Овчарук пропонує визначення **компетентності** як інтегрованої характеристики якості особистості, результативного блоку, сформованого через досвід, знання, уміння, ставлення, поведінкові реакції; **компетенції** як об'єктивної категорії, суспільно визначеного рівня знань, умінь і навичок, ставлень тощо у певній сфері діяльності людини як абстрактного носія [6, 122].

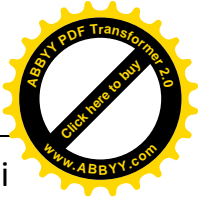
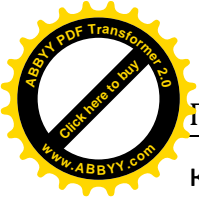
В. В. Краєвський та А. В. Хуторської дають таке визначення компетентності як поєднання відповідних знань і здібностей, що дозволяють обґрунтовано судити про цю сферу й ефективно діяти в ній. «Компетенція – це коло питань, щодо яких людина добре обізнана, пізнала їх на основі власного досвіду» [6, 20]. Дослідники поділяють думку про те, що компетенція охоплює сукупність взаємозалежних якостей особистості (знання, уміння, навички, способи діяльності), що задаються до певного кола предметів, процесів та необхідних для якісної, продуктивної діяльності щодо них. Компетентність – володіння людиною відповідною компетенцією, яка показує її особисте ставлення до неї та до предмета діяльності [3, 42-43].

Учений В. І. Местечкін вважає, що компетентність – це поняття глибше і змістовніше, ніж компетенція, і означає достатній ступінь якості компетенції, що реалізується через кваліфікацію в певній професії [9, 12].

Р. П. Мильруд відзначає, що компетентність можна розглядати як комплекс компетенцій, що визначається як особистісний ресурс фахівця, який забезпечує можливість його ефективної взаємодії з навколишнім світом у конкретній галузі професійної діяльності й залежний від необхідних для цього компетенцій [6].

Аналіз наукової літератури дав можливість виділити кілька підходів до визначення цих понять. Так, Н. М. Бібік, І. Г. Єрмаков, О. В. Овчарук тлумачать поняття «компетентність» як загальну здатність, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, набутих завдяки навчанню. Учені визначають компетентність як педагогічну категорію, яка може характеризувати як певний етап в освітньому процесі, так і його наслідки – результат освіти [6].

Отже, можна зробити висновок про те, що компетентність характеризується такими ознаками: володіння людиною відповідними

компетенціями, готовність на професійному рівні виконувати посадові обов'язки; системне утворення, яке містить сукупність знань, умінь, навичок, способів діяльності.

Л. З. Тархан дає таке визначення поняття: «компетентність – це нова одиниця вимірювання освіченості людини, оскільки знання, вміння і навички вже повністю не задовольняють суспільство, не дають змоги показати, виміряти рівень якості освіти. Компетентність швидше описуватиме не результат освіти людини (компетенція), а результат її діяльності, завдяки чому всередині системи освіти можна визначити результати освіти й працювати на їх досягнення» [3, 44].

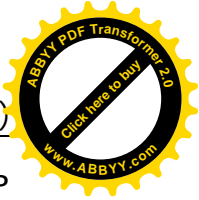
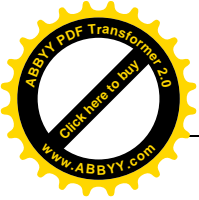
Слушною, на наш погляд, видається думка О. І. Пометун про те, що компетентність – це спеціальним шляхом структурований набір знань, умінь, навичок і ставлень, які набуваються у процесі навчання і дають можливість людині визначати, тобто ідентифікувати та розв'язувати незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, характерні для певної сфери діяльності. Сформовані компетентності людина використовує в різних соціальних та інших контекстах залежно від потреб певних видів діяльності [11].

Компетентна людина застосовує ті стратегії, які вважає найефективнішими для виконання окреслених завдань. Управління власною діяльністю приводить до підвищення або до модифікації рівня компетентності людини. Отже, компетентність – це результативно-діяльнісна характеристика освіти. Нижній поріг, рівень компетентності – це рівень діяльності для мінімальної успішності в одержанні результату.

В. А. Дьомін визначає компетентність як рівень умінь особи, який визначає ступінь відповідності певній компетенції, що дає можливість діяти конструктивно в мінливих соціальних умовах [4, 35].

На думку В. А. Болотова та В. В. Серікова, компетентність є наслідком саморозвитку індивіда, не стільки технологічного, скільки особистісного зростання, наслідком самоорганізації й узагальнення діяльнісного й особистісного досвіду. Як указує В. А. Болотов, компетентність – це спосіб існування знань, умінь, освіченості, що сприяє особистісній самореалізації, знаходженню студентами свого місця в житті, унаслідок чого освіта постає як високомотивована та по-справжньому особистісно зорієнтована – така, що забезпечує попит на особистісний потенціал, визнання особи оточуючими й усвідомлення нею власної значущості [1, 9].

Дж. Равен під компетентністю розуміє спеціальну здатність людини, необхідну для виконання певної дії в конкретній наочній галузі, що включає вузькоспеціальні знання, навички, способи мислення й готовність нести відповідальність за свої дії [12].

На думку Л. М. Масол, компетентність – універсальний метарівень результатів освіти, що досягається не лише через зміст, але й через особистісну діяльність кожного учня та соціальну взаємодію учасників навчально-виховного процесу [13, 5]. Дослідниця наводить ще одне визначення цього терміна: компетентність – це здатність людини, заснована на знаннях, цінностях, нахилах, яка дає їй можливість установлювати зв'язок між знаннями й ситуацією, виявити процедуру вирішення проблеми. Тобто це знання в дії, свідоме й адекватне застосування знань і навичок у різноманітних умовах [13, 5].

І. А. Зязюн, О. А. Дубасенюк, О. М. Шиян уважають, що компетентність є необхідним компонентом професіоналізму вчителя, до змісту якого включено знання предмета, методики його викладання, педагогіки та психології й рівень розвитку професійної самосвідомості, індивідуально-типові особливості та професійно значущі якості [10, 178].

На нашу думку, компетентність – це здатність особистості до ефективного виконання діяльності, що передбачає володіння знаннями, вміннями, навичками, уможливорює їх використання щодо успішного вирішення завдань відповідно до певної професійної спрямованості навчання.

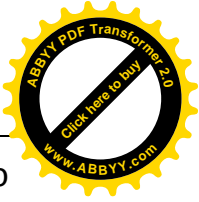
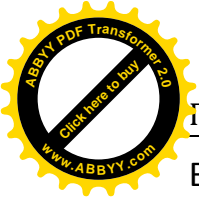
Відштовхуючись від того, що естетична діяльність – це цілеспрямований процес формування творчо активної особистості, здатної сприймати й оцінювати естетичне в оточуючій дійсності, природі, мистецтві, жити й творити за законами краси, за основу формування естетичної компетентності майбутнього вчителя-філолога ми візьмемо естетику – науку про загальні закономірності художнього освоєння дійсності людиною, про сутність та форми відображення дійсності й перетворення життя за законами краси, про роль мистецтва в розвитку суспільства.

Великий тлумачний словник сучасної української мови (за ред. В. Т. Бусела) дає визначення естетики як науки про мистецтво, про форми прекрасного в художній творчості, природі, суспільстві [2, 356].

У словнику з естетики (за ред. А. А. Беляева) знаходимо, що естетика – наука про природу та закономірності естетичного сприйняття дійсності.

А. І. Кузьмінський пропонує таке визначення: «естетика (з грец. *aisthesis* – «відчуття», «почуття») – наука про прекрасне та його роль у житті людини, про загальні закони художнього пізнання дійсності, розвитку мистецтва [7, 433].

Авторський колектив Л. Т. Левчук і О. І. Оніщенко дає таке визначення: естетика – це наука про загальні закони художнього освоєння й пізнання дійсності, розвитку мистецтва, його ролі в житті суспільства.

Вона охоплює всю сферу людських почуттів, вивчає стосунки між людиною і світом, впливає на формування естетичної свідомості [8, 5].

Естетичне – вихідна, найширша категорія естетики, що відображає те загальне, яке притаманне всім естетичним явищам як у природі та суспільстві, так і у творах мистецтва. У найзагальнішому вигляді естетичне – це виразність предмета чи явища, яка відображає певну єдність внутрішнього та зовнішнього, змісту і форми у цьому предметі чи явищі [7, 188]. Відповідно **естетичний** – пов'язаний із створенням, відтворенням і сприйняттям прекрасного в мистецтві та житті, викликаний прекрасним у житті чи мистецтві [2, 356].

Сучасна філософська наука визначає «естетичне» як всеосяжне поняття, що відображає естетичне у природі, суспільстві, у продуктах матеріального й духовного виробництва, а також творчу діяльність, естетичну свідомість, художню культуру [8, 128]. Спираючись на зазначені в Концепції естетичного виховання учнівської молоді в умовах відродження української національної культури положення, ми будемо визначати **естетику** як загальні закономірності художньо-естетичного освоєння дійсності особистістю, суть і форми відображення дійсності й перетворення життя за законами краси, де головну роль у розвитку суспільства відводять мистецьким наукам та їх впливу на особистість завдяки процесу виховання.

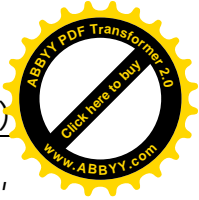
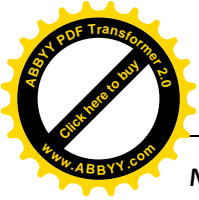
Термін «*естетична компетентність*» діалектично пов'язаний з такими поняттями, як естетична культура, естетичне виховання, естетичні знання, естетичне сприйняття, естетичні почуття, естетична насолода, естетичні судження, естетичний ідеал, естетичний смак, естетична діяльність тощо.

М. Ф. Овсянніков та В. А. Разумний вважають, що естетична компетентність це – «здатність людини розуміти та оцінювати естетичні особливості предметів і явищ природи, суспільного життя». На думку, основою гарного смаку є високорозвинені естетичні почуття, почуття міри, уміння сприймати гармонію форми та змісту, бачити естетичні чесноти явищ, витворів мистецтва залежно від характеру закладеного в них естетичного ідеалу [10].

М. А. Чошанов зазначає, що естетична компетентність – це не просто володіння естетичними знаннями, а постійне прагнення до їх оновлення і використання в конкретних умовах, тобто володіння оперативними і мобільними знаннями [10].

Л. М. Масол визначає естетичну компетентність як інтегральний духовно-естетичний феномен, готовність і здатність особистості

мобілізувати персональні ресурси – організовані в систему художні знання, уміння, ставлення, здібності, якості, необхідні для ефективного вирішення художніх завдань у типових і нестандартних ситуаціях, у побудові власної траєкторії життєтворчості [13, 6].

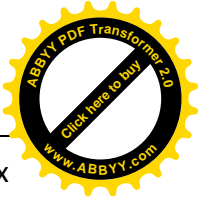
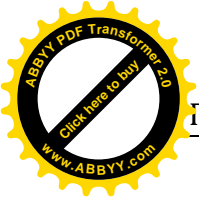
На основі узагальнення наведених вище визначень було сформульовано дефініцію поняття **естетична компетентність** як *здатності особистості до естетичного сприйняття та розуміння прекрасного, що передбачає володіння естетичними знаннями, вміннями, навичками, сформованістю естетичних суджень, почуттів, цінностей, ідеалів, поведінки тощо.*

Висновки. Отже, естетична компетентність є складовою особистісної естетичної культури. Естетична культура передбачає сформованість у майбутнього вчителя-філолога естетичних знань, смаків, ідеалів, розвиток здібностей до естетичного сприйняття явищ дійсності, творів мистецтва, потребу вносити прекрасне в оточуючий людину світ, оберігати природну красу. Рівень естетичної компетентності знаходиться у тісному зв'язку із загальнокультурним рівнем людини. Формування естетичної компетентності відбувається у процесі творчої діяльності особистості, її естетичних відносинах з навколишнім світом, народним мистецтвом, природою тощо.

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо у вивченні процесу формування естетичної компетентності майбутнього вчителя-філолога засобами народознавства, оскільки цей виховний та розвиваючий пласт української культури і духовності використовується у вищих педагогічних навчальних закладах не повною мірою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болотов В. А. Компетентностная модель : от идеи к образовательной программе / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 8–14.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
3. Дахин А. Н. Компетенция и компетентность: сколько их у российского школьника? / А. Н. Дахин // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2004. – № 2. – С. 42–47.
4. Демин В. А. Профессиональная компетентность специалиста: понятие и виды / В. А. Демин // Мониторинг образовательного процесса. – 2000. – № 4. – С. 35.
5. Зубков М. Сучасний англо-український та українсько-англійський словник / М. Зубков, В. Мюллер. – 2-ге вид., випр. та допов. – Х. : Школа, 2008. – 752 с.
6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / [під заг. ред. О. В. Овчарук]. – К. : К.І.С, 2004. – 112 с.
7. Кузьмінський А. І. Педагогіка : підр. / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання, 2007. – 447 с.
8. Левчук Л. Т. Основи естетики : навч. посіб. / Л. Т. Левчук, О. І. Оніщенко. – К. : Вища шк., 2000. – 271 с.

9. Нові технології навчання : наук.-метод. зб. / кол. авт. – К. : Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти, 2007. – Вип. 46. – 95 с.
10. Педагогічна майстерність : підруч. / [за заг. ред. І. А. Зязюна]. – К. : Вища шк., 1997. – 349 с.
11. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти / О. Пометун // Рідна школа. – 2005. – № 1. – С. 65–69.
12. Равен Д. Компетентность в современном обществе. Выявление, развитие и реализация / Д. Равен. – М., 2002. – 396 с.
13. Художня культура. 10 клас: Тематичні розробки уроків. Рівень стандарту. Академічний рівень / [Л. М. Масол, О. В. Гайдамака]. – Х. : Ранок, 2010. – 336 с.

РЕЗЮМЕ

Л. А. Глазунова. Формирование эстетической компетентности будущего учителя-филолога.

В статье раскрыто содержание понятий «компетентность», «эстетическая компетентность». Проанализированы основные взгляды отечественных и зарубежных учёных. Основное внимание сконцентрировано на педагогическом аспекте.

Ключевые слова: компетентность, компетенция, эстетика, эстетическая компетентность, формирование, будущий учитель, знания, умения, навыки, эстетическая культура личности.

SUMMARY

L. Glazynova. Forming of aesthetic competence of a future teacher.

In clause the maintenance of concepts «competence», «aesthetical competence» are opened. The views of different Ukrainian and foreign scientists on this phenomenon have been analyzed. The focus of attention is based on the pedagogic aspects.

Key words: competence, aesthetic, aesthetical competence, forming, future teacher, knowledge, skills, aesthetical culture of a personality.

УДК 378

С. О. Даньшева

Харківський національний університет
будівництва та архітектури

ПРИНЦИПИ ВІДБОРУ ЗМІСТУ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО КОНКУРЕНТОЗДАТНОГО ІНЖЕНЕРА

У статті викладено сучасні погляди на вибір та структурування змісту освіти, а також запропоновані принципи конструювання змісту в системі формування професійної мобільності конкурентоздатного майбутнього інженера в навчально-виховному процесі технічного університету.

Ключові слова: педагогічна система, зміст освіти, професійна мобільність, принципи вибору та структурування змісту освіти.

Постановка проблеми. Курс на модернізацію системи вищої освіти України, задекларований законодавчими документами, поставив перед науковцями задачу розробки сучасних теоретичних концепцій,